

Charly Salonius-Pasternak, johtava tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

PUOLUSTUSYHTEISTYÖSOPIMUKSET POHJOIS-EUROOPASSA

VAHVISTAMASSA YHDYSVALTOJEN GLOBAALIA ASEMAA, TRANSATLANTTISIA SUHTEITA JA ALUEELLISTA PELOTETTA JA PUOLUSTUSTA

Yhdysvallat on tehnyt tai päivittänyt kahdenvälisiä puolustusyhteistyösopimuksia (DCA) kaikkien Pohjoismaiden kanssa. Ne vahvistavat alueellista pelotetta ja mahdollistavat syvällisemmän yhteistyön sodan kynnyksellä. Sopimukset hyödyttävät Yhdysvaltoja sekä alueellisesti että maailmanlaajuisesti.

Yhdysvalloilla on nyt kahdenväliset puolustusyhteistyösopimukset kaikkien viiden Pohjoismaan – Suomen, Ruotsin, Tanskan, Norjan ja Islannin – kanssa. Sopimukset on tehty myös muiden Naton itäisen sivustan maiden kanssa aina Mustallemerelle asti, ja ne lisäävät Nato-jäsenyyden poliittisen liittoutumissitoumuksen sotilaallista tehokkuutta. Ne mahdollistavat puolustusinfrastruktuurin kehittämisen, kaluston ennakkovarastoinnin ja nykyistä sujuvamman yhteistyön koulutuksessa, suorituskyvyn kehittämisessä sekä puolustuksen ja pelotteen vahvistamisessa.

Yhdysvalloilla on ympäri maailmaa useita puolustusyhteistyösopimuksia, joiden sitoumukset vaihtelevat. Viralliseksi liittolaiseksi tullaan yleensä kahdella tavalla. Esimerkiksi Aasiassa ja Lähi-idässä Yhdysvallat on vuosikymmenten

aikana allekirjoittanut useita kahdenvälisiä sopimuksia, joissa yhteistyötä on yleensä tehty keskuksen (Yhdysvallat) ja kehän (Japani, Etelä-Korea, Australia ja niin edelleen) välillä. Tämän vuoksi mallia usein kutsutaan ”hub and spoke” -malliksi. Viime aikoina jotkin kehän maat ovat tehneet aiempaa enemmän yhteistyötä keskenään. Euroopassa ainoa tapa liittoutua Yhdysvaltojen kanssa on ollut liittyä Natoon.

Ymmärtääksemme, miksi Yhdysvallat halusi allekirjoittaa kaikkien Pohjoismaiden kanssa DCA-sopimukset – joihin kuhunkin liittyy lisäsitoumuksia – on asiaa tarkasteltava globaalin suurvallan näkökulmasta. Yhdysvalloilla on globaali kumppaneiden ja liittolaisten verkosto sekä useita eri intressejä ja sitoumuksia. Yhdysvaltojen näkökulmasta nämä sopimukset

edistävät sen omaa turvallisuutta ja vahvistavat sen antamia turvallisuussitoumuksia ja –takuita ainakin neljällä tavalla.

Ensinnäkin DCA-sopimukset lisäävät taktisia ja operatiivisia vaihtoehtoja pelote- ja puolustusoperaatioiden suhteen. Kansalliset rajat eivät enää yhtä paljon rajoita sotilaallisia suunnitelmia, ja niissä voidaan hyödyntää kaluston ennakkovarastointia ja kymmenien tukikohtien verkostoa. Tämä lisää pelote- ja puolustusoperaatioiden joustavuutta, nopeutta ja vaikuttavuutta. Naton vuoden 2024 huippukokouksessa todettiin, että ”merkittävin ja suurin uhka liittolaisten turvallisuudelle” kohdistuu sen itäiseen sivustaan. DCA-sopimukset itäisen sivustan maiden kanssa mahdollistavat sen, että liittolaiset ja Yhdysvallat voivat puolustusoperaatioissa tuottaa yhdessä lisähaasteita Venäjän

asevoimille – esimerkiksi käyttämällä pitkän kantaman aseita sotilaallisiin kohteisiin Murmanskista Mustallemerelle ja Kaliningradista Uralin vuoristoon.

Yhdysvalloille DCA-sopimukset mahdollistavat aiempaa täsmällisempien suunnitelmien laatimisen, valmistelujen tekemisen ja tarvittaessa välittömät operatiivisen tason pelote- ja puolustus-toimet yhdessä Pohjoismaiden ja Baltian liittolaisten kanssa. Tämän pitäisi vähentää Itämeren eteläpuolisten maiden huolta siitä, että kaikki Pohjoismaat liittyisivät lopulta Norfolkin yhteisoperaatiojohtoportaaseen ja keskittyisivät pelkästään ”Pohjolan linnakkeeseen”. DCA-sopimukset liimaavat tehokkaasti Naton eri komennot ja puolustus suunnitelmat yhteen.

Toiseksi, vaikka sopimukset ovat kahdenvälisiä, kokonaisuutena ne mahdollistavat nykyistä paremman ja tehokkaamman yhteistyön läpi Euroopan. Syvempi yhteistyö edistää siten myös alueellista turvallisuutta. DCA-sopimukset toimivat tärkeänä linkkinä Naton jäsenvaltioiden kansallisen puolustusvastuun (3. artikla) ja kollektiivisen puolustuksen (5. artikla)

välillä, mikä vahvistaa merkittävästi valtioiden pelotetta ja tarvittaessa kykyä välittömästi puolustaa toisiaan. Yhdysvaltojen näkökulmasta lisääntynyt yhteistyö lujittaa Naton ja Euroopan pelotetta ja puolustusta sekä Euroopan turvallisuutta ja helpottaa siten Yhdysvaltojen sitoumusten täyttämistä.

Kolmanneksi kahdenväliset sopimukset voivat Yhdysvaltojen näkökulmasta parantaa transatlanttisia suhteita yleisesti. Syynä on yksinkertaisesti se, että Naton eurooppalaisten jäsenten tehokkaampi yhteistyö tarkoittaa, että ne voivat ottaa nykyistä enemmän vastuuta Euroopan konventionaalista puolustuksesta – etenkin jos suunnitelmat sovitetaan entistä enemmän yhteen Euroopan unionin sotilaallisen liikkuvuuden, hankintojen ja yhteiskunnallisen resilienssin suunnitelmien kanssa. Täten DCA-sopimukset myötävaikuttavat mahdollisesti entistä tasapuolisempaan taakanjakoon liittouman sisällä, mikä on ollut pitkäaikainen vaatimus läpi Yhdysvaltojen poliittisen kentän.

Neljänneksi DCA-sopimukset edistävät globaaleihin turvallisuuskysymyksiin liittyvää yhteistyötä.

Siten ne tukevat Yhdysvaltojen globaaleja pelote- ja puolustus-sitoumuksia. Harva Yhdysvalloissa odottaa, että DCA-sopimukset allekirjoittaneet Pohjoismaat ja muut itäisen sivustan maat osallistuisivat suoraan Aasiaan liittyviin puolustus- ja varautumistoimiin, mutta sopimukset sitovat allekirjoittaneita valtioita epäsuorasti yhteistyöhön tilanteissa, joissa turvallisuusintressit ovat yhteneväisiä.

Kun otetaan huomioon DCA-sopimusten hyödyt, ei ole yllättävää, että Yhdysvallat on pyrkinyt solmi-amaan niitä. DCA-sopimukset Naton jäsenmaiden kanssa ovat luoneet eräänlaisen kahden liittoutumismallin hybridin. Uusien sopimusten ansiosta Yhdysvallat voi hyötyä nykyistä syvemmästä kahdenvälisestä puolustusyhteistyöstä koko Naton itäisellä sivustalla, kuitenkin toimiessaan alueellisen kollektiivisen puolustuksen sateenvarjon alla. Yhteenvetona voidaan todeta, että DCA-sopimukset edistävät laajempia turvallisuustavoitteita ja parantavat kaikkien allekirjoittajien, myös Yhdysvaltojen, kansallista pelotetta ja puolustusta. /